

03.11.2023

Til Olje og energidepartementet (postmottak@oed.dep.no)

SRN-innspill til stortingsmelding om flom og skred

Samarbeidsrådet for naturvernsaker (SRN) er et samarbeid mellom Den Norske Turistforening, WWF Norge, Norges Jeger- og Fiskerforbund og Norges Naturvernforbund. Vi vil med dette gi noen innspill til arbeidet med ny Stortingsmelding om flom og skred.

Bevaring og restaurering av natur og økosystemer er viktige for å forebygge og redusere flom- og skredrisiko.

Menneskeskapte klimaendringer påfører samfunnet store utfordringer og mange flere uforutsette hendelser. Dette har både store menneskelige belastninger og betydelige samfunnsøkonomiske kostnader.

Økende vannmengder med påfølgende konsekvenser som ras, skred og flom vil bli enda vanligere i framtida. Ekstremvær treffer lokalt og uforutsigbart. Det er derfor svært krevende å ta høyde for alle scenarier.

I mange områder er natur ødelagt eller endret i så stor grad at dette øker risiko for flom, skred og ulykker. SRN vil påpeke at økologisk kunnskap og de mulighetene som ligger i bruk av intakt natur eller restaurering av ødelagt/ redusert natur er for dårlig vurdert og synliggjort i NOU 2022:3. Vi mener dette må vektlegges og implementeres som vurderinger og tiltak i arbeidet med stortingsmeldingen.

Dette gjelder ikke bare for de konkrete, kartlagte risikoområdene men også tilstøtende økosystemer som kan bidra til å redusere risiko for flom og skred. Vi mener også flere andre relevante lover, slik som plan- og bygningsloven, skogloven og vannforskriften, må benyttes langt mer aktivt for å bruke intakt natur og restaurering av natur for å sikre gode forebyggende tiltak.

BAKGRUNN:

God flomsikring er en viktig del av samfunnets klimatilpassing. Med hyppigere og kraftigere nedbør er det behov for tiltak for å motvirke og begrense skadeflommer. Dette viste uværet «Hans» høsten 2023 med all tydelighet. Etter slike hendelser preges ofte debatten av krav om omfattende tiltak i og inntil vassdragene. Organisasjonene vil understreke at i denne debatten og i det påfølgende arbeidet med å vurdere og vedta tiltak må også naturverdier vektlegges og naturbaserte løsninger være en del av løsningene. Vi forventer at

stortingsmeldingen gjør grundige avveininger mellom flomsikring, kraftproduksjon og naturverdier der naturverdier må tillegges stor vekt.

Norge har underskrevet Kunming – Montreal naturavtalen, og denne må også legges til grunn for valg av løsninger og forslag til tiltak. FN har gjennom sine klima- og naturrapporter klart understreket at klimaendringer og nødvendigheten av å stanse tapet av natur må sees i sammenheng, og at konsekvenser av klimaendringer forsterker utfordringene for naturen og omvendt. Dette må også legges til grunn i arbeidet med stortingsmeldingen.

Løsningen er naturbasert

Intakt natur har ofte god evne til å dempe effektene av store nedbørsmengder. Myrer og annen våtmark holder igjen vann og reduserer flomskader. Flersjiktet naturskog kan bidra til både skred- og erosjonsforebygging og til direkte vern mot snøskred og steinsprang. Naturens naturlige flomdempende evne har blitt kraftig redusert av at myr og annen våtmark har blitt bygget ned, vassdragene er rettet ut, kantsonene langs vassdragene er fjernet og flomtilpasset og flomdempende naturtyper fjernet eller lagt under asfalt. Kanalisering av vassdrag og å legge elver i rør bidrar til å øke vannets hastighet og skadepotensiale og at tilstøtende natur får redusert fordrøynings effekt.

Planlegging og gjennomføring av flomdempende tiltak må ta utgangspunkt i å gjenskape brede kantsoner langs vann og vassdrag og restaurering av myr, flommarkskoger og sumpskoger, som er svært effektive med hensyn til å dempe flomskader. Vi må gjenskape naturlige elveløp og fjerne menneskeskapte hindringer. Naturbaserte løsninger for å oppnå god flomsikring er best. Dette er natur- og klimaklokt samtidig som det er kostnadseffektivt.

Forskning viser at naturlige flomdempingsmetoder er mer effektive og bør prioriteres. Man forhindrer ødeleggelse ved å bevare natur og bruke naturbaserte løsninger. Klimatilpasningsmeldingen ([Meld. St. 26 \(2022–2023\) \(regjeringen.no\)](#)) sier at naturbaserte løsninger nytter. Vi vil også legge til at ved å la elva renne fritt og myra og flommarkskogene være intakte, styrker vi naturmangfoldet og gjør samfunnet mer robust overfor klimaendringer. Det er også viktig å la skogen bli stående i brede og økologisk funksjonelle kantsoner langs vann, vassdrag og våtmarksnatur. Det samme gjelder i bratt terreng og i nedbørsrike områder kombinert med å bevare og restaurere verdifull natur, noe som også vil bidra til bedre måloppnåelse i forhold til forpliktelser i Naturavtalen. I Innst. 401 S (2015-2016) hadde Stortingets energi- og miljøkomite følgende merknad:

Komiteen mener det er viktig å ivareta og bruke naturens egen flomdempende kapasitet. Komiteen mener konsesjonsbehandling for kraftutbygging over 1 MW i vernede vassdrag skal forelegges Stortinget og kun vurderes i de tilfeller der andre flomdempende tiltak er utprøvd, liv og helse står på spill og verneverdiene ikke vil påvirkes nevneverdig.

SRN mener dette er kunnskapsbasert og klokt. For eksempel vil også restaurering av myr og annen våtmark også bidra til å binde karbon og dermed føre til negative utslipp av klimagasser. Det er også et behov for forbedringer og oppdateringer av kunnskap, kartlegginger og kompetanse.

Eksisterende kunnskap må tas i bruk i arealplanleggingen

I dag finnes det kompetanse og et kunnskapsgrunnlag for å gjennomføre flomdempingstiltak i vassdrag som tar utgangspunkt i naturbaserte løsninger. Slike tiltak bidrar ikke bare til å

dempe flom, men medvirker også til å bedre livsmiljøet for livet i vassdrag som er påvirket av ulike typer inngrep. Naturfaglig kunnskap og verdien av økologisk kunnskap må tillegges mer vekt og benyttes aktivt i all arealplanlegging.

Det uavhengige forskningsinstituttet NORCE har fokus på kloke og bærekraftige valg for fremtiden. I et femårig prosjekt i regi av NVE i samarbeid med et universitet i Wien i Østerrike, Vestland fylkeskommune og statsforvalteren i Vestland, har NORCE testet ut modeller og nye metoder i fire vestlandselver (FoU-prosjektet «Flom og miljø i et endret klima» (Flom & Miljø)). Prosjektet ble avsluttet i 2022, og de konkluderer med at det er mulig å forbedre både flomsikring og miljøtilstand i vassdragene. Forutsetningen er en målrettet innsats der hele verktøykassen med flomsikringsmetoder som også inkluderer naturbaserte løsninger og elverestaurering, tas i bruk. Forebygging mot flom gjøres best gjennom god arealplanlegging.

Organisasjonene vil understreke viktigheten av å benytte denne kunnskapen og all tilgjengelig kompetanse til å løse utfordringene knyttet til ekstremvær og risiko.

Ødelagt, endret og redusert natur øker risiko

Mange steder er mye natur fjernet, særlig intakt, naturlig skog. Flersjiktet, naturlig skog er mer robust for ytre påkjenninger og fungerer bedre enn ensjiktet monokulturskog for å stabilisere forholdene i rasutsatte områder. Dette er en langt mer stabil skog enn ensjiktet monokulturskog og et viktig forebyggende tiltak for stabilisering av arealer og jordmasser. Kantvegetasjon er mange steder fjernet eller redusert i så stor grad at forebyggende effekt er betydelig svekket. Ødelagte kantsoner kan restaureres med mål om å reetablere et godt vegetasjonsdekke med gode rotsystemer som bidrar til bedre stabilisering av risikoområder. Endringer av hydrologi i form av bekkelukking, løpsendinger, forbygninger og andre inngrep i elve- og bekkeløp kan endre de økologiske forholdene og medføre økt flom- og skredfare. Bevaring av intakt vann-natur er et vesentlig tiltak for risikoreduksjon. Restaureringstiltak for å gjenskape naturlige vannløp som gamle elver og bekker vil være viktig forebygging i mange områder. Å stanse tapet av natur og å restaurere natur forebygger risiko. Å stanse tapet av natur er viktig som et forebyggende element med tanke på flom og skredfare. Det er viktig at dette vektlegges i arbeidet med stortingsmeldingen. Flere naturtyper vil bidra i å stabilisere vannhusholdningen i landskapet. Natur som bremser flomvann og overflatevann, så som myr og sumpskog, flommarkskog samt andre naturtyper som bidrar til dette er gode eksempler.

Ingen omkamp om flomsikring av verna vassdrag

Flere energiaktører og politikere hevder at «skånsom» og flomforebyggende kraftutbygging i vernede vassdrag er veien å gå. Dette er vi uenige i. Vi trenger mer og sterkere arealvern, også av sårbar vassdragsnatur. Og fordi utbygging av vassdrag er feil medisin som flomberedskap. De flomforebyggende effektene av vassdragsutbygging vil være begrenset. Ved kraftutbygging i vernede vassdrag vil tap av natur vil være stort. Begrepet «skånsom utbygging» brukes for å grønnvaske kraftutbygging, men tåkelegger de negative økologiske endringene som skjer ved utbygging. For å bidra mot flom må det bygges store magasiner med vesentlig restkapasitet. I tillegg kommer arealinngrep fra kraftstasjoner, veier, trafoer og linjenett. «Skånsom utbygging» forleder folk til å tro at man kan bygge ut vannkraft uten arealtap og uten å forringe verneverdiene i flomdempingens navn. Det går ikke. Utbygging har negative konsekvenser for naturen. De økologiske forholdene i vassdraget og inntilliggende natur forringes. Vannføringen reduseres, vanntemperatur og lokalklimaet endres, sedimentkvalitet- og transport forandres, og fiskevandring og artssammensetning endres.

Størrelse og form på nedbørsfeltene vil også, sammen med værmønster og kraftverkstype være avgjørende for om det er noe vesentlig flomdemping i å bygge kraftverk. En studie fra NORCE slår fast at flomdempingspotensialet er størst når magasinene er relativt tomme og der det eventuelt er en forbitappingsmulighet. Videre viser studien at også i regulerte vassdrag vil det kunne forekomme store flommer, og at skadepotensialet kan være stort også ved liten vannføring.¹ Omfattende litteraturstudier viser at vannkraftregulering kan dempe flom effektivt, men at dette særlig er gjeldende for mindre flommer og fortrinnsvis om våren og sommeren. Klimaforskning viser at det i framtida ventes økt i ekstremnedbør og nedbørsflommer om høsten og vinteren. Det vil si: Dempingsevnen er minst for de største flommene og henger sammen med fyllingsgrad i magasin, årstid, manøvrering av magasin og tapping. Kraftutbygging kommer ikke med noen garanti om flomdemping.

Store dammer kan i noen grad fungere i store, flate landskap. På Vestlandet vil intens nedbør i avgrensede, bratte nedbørsfelt ofte kunne treffe utenfor den delen av vassdraget som er demmet opp. Flommen på Voss 11. november i 2022 viste at det meste av nedbøren kom andre steder enn ved storflommen i 2014. Mye av flomvannet kom ned små og middels store elver i Stølsheimen, blant annet i Teigdalselva. En større del av dette vassdraget er kraftig regulert, men dammen gikk i overløp, i tillegg til at mye vann traff i deler av vassdraget som ikke er regulert.

Flomtunneler kan fungere bra, men i dag peker forskning langt oftere på naturbaserte løsninger og tilpassing av bosetting og infrastruktur.

Tydeliggjør andre lovverks muligheter

SRN mener arbeidet med stortingsmeldingen bør se særlig på hvordan relevante lovverk kan benyttes mer aktivt i flom- og skredforebygging.

Vi etterlyser særlig en mer aktiv og spisset bruk av plan- og bygningsloven (PBL), skogloven og vannforskriften. Disse verktøyene kan benyttes mye sterkere som tiltaksmidler for å redusere risiko. PBL kan brukes for å forby inngrep og bygging samt å reversere tiltak som utgjør risiko. En vedtatt reguleringsplan kan stanses eller endres. Det er viktig å påpeke dette overfor alle kommuner og få fram at kommunene kan bruke PBL til selv å stanse vedtak om regulering som allerede er gjort, hvis ny kunnskap tilsier behov for det. Langsiktig arealplanlegging med etablering av flomdempende, naturbaserte løsninger er særlig viktig å sette i gang i byer, der naturens flomdempende egenskaper er erstattet med asfalt og betong og de samfunnsøkonomiske skadene vil bli svært store.

Stortingsmeldingen bør foreta en gjennomgang av skogloven. Blant annet for å vurdere behov for endringer for at skogen kan benyttes mer aktivt som risikoreducerende faktor. Pålegg om å avstå fra hogst for å bevare eller restaurere skogarealer i risikoområder kan være eksempel på hva som må vurderes. Bestemmelser rundt grøfting, flatehogst og skogsveibygging samt pålegg om betydelig forsterkede kantsoner mot andre naturtyper, særlig myr, vassdrag og kulturlandskap, bør også vurderes som mulige grep for å redusere risiko. Stortingsmeldingen bør også vurdere hvordan vannforskriften kan brukes mer aktivt for å unngå ødeleggelse og løpsendring av bekker og elver samt for å kunne gi pålegg om bevaring og sikring av økologisk gode og funksjonelle kantsoner og reetablering av naturlige vannløp.

---

¹ *Flom og miljø i et endret klima – innovative metoder for restaurering og bedre miljøtilstand* LFI rapport nr.458, NORCE 2023 <https://hdl.handle.net/11250/3043550>

Oppsummering

For SRN er det naturlig å anmode om at stortingsmeldingen ser på hvordan naturen kan bidra positivt i risikobegrensninger, herunder i flomsammenheng og for å forebygge skred.

Intakt natur er viktig som forebyggende og skadebegrensende elementer. Å bevare og restaurere myr, sumpskoger, flommarkskoger, naturlig vannløp og meandering, naturlig vegetasjon og liknende på risikosteder er derfor essensielt.

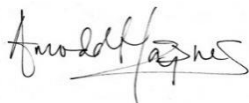
Menneskelig manipulering er betydelig i mange områder og består av flere typer inngrep. Summen av årsaker er viktig å få god oversikt over for å kunne forebygge risiko best mulig. Derfor må en totalvurdering av økosystemenes bidrag på landskapsnivå sterkere inn på vurderings- og tiltakssiden.

Vi anmoder departementet om at naturkunnskap, økologi, hydrologi, bevaring av intakt natur samt restaurering av ødelagt eller redusert natur blir en viktig del av det framtidige arbeidet for å forebygge flom og skred i Norge.

Og det er viktig å benytte andre lover aktivt for å bidra med naturbaserte løsninger i større grad enn det som gjøres i dag. Dette gjelder særlig plan- og bygningsloven, skogloven og vannforskriften.

Mvh

Samarbeidsrådet for naturvernsaker

Arnodd Håpnes
Sekretær SRN